

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-85>

RESEARCH TASKS IN THE PROCESS OF TEACHING MODERN UKRAINIAN LITERATURE IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Slyzhuk O. A.   **Слижук О. А.**

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
leading researcher
Institute of Pedagogy of the National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
Інститут педагогіки Національної
академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Упровадження діяльнісного підходу є одним з основних завдань реформування освітньої системи в Україні. Дослідницька діяльність є однією із різновидів навчально-пізнавальної роботи у процесі вивчення предметів і природничого, і гуманітарного циклів. Під час навчання української літератури дослідницька діяльність є способом формування предметної і ключових компетентностей.

У дослідженнях сучасних фахівців у галузі методики літератури розглядаються проблеми організації дослідницької діяльності учнів на різних освітніх рівнях. Т. Котик зазначає, що «дослідницька діяльність молодших школярів – це специфічний вид пізнавальної діяльності, який використовує навчальне дослідження як головний засіб досягнення освітнього результату. У процесі дослідницької діяльності учень, використовуючи наявні в нього знання, уміння й навички, опановує специфічні способи діяльності з розв'язання навчальних проблем, розвиває дослідницький тип мислення і свої дослідницькі вміння, а також самостійно здобуває нові знання» [2, с. 183]. Дослідницький метод на цьому етапі поєднується з низкою інших традиційних для методики літератури методів навчання.

У старших класах системно відбувається розвиток дослідницьких здібностей учнів: «цілеспрямоване формування всіх компонентів дослідницької культури школяра, яка передбачає як розумові вміння й навички (аналіз і виділення головного; порівняння; узагальнення й систематизація; визначення й пояснення понять; конкретизація, докази та спростування, уміння бачити протиріччя), так і вміння й навички

роботи з текстом художнього твору, іншими джерелами інформації» [3, с. 22].

Для переходу від елементарних дослідницьких здібностей молодших школярів до умінь і навичок вищого рівня у старшокласників визначальним є планування й упровадження у базову літературну освіту системи дослідницьких завдань, спрямованих на формування читацької грамотності та ключових компетентностей учнів.

У практиці вчителів літератури розроблені дослідницькі завдання для вивчення української літературної класики. У модельних навчальних програмах з української літератури для нової української школи передбачена й текстуальна робота над творами сучасних письменників, яка потребує, зокрема, й розробки дослідницьких завдань для її організації. У дослідженні О. Хоменко [6] названо окремі з них, але не наведено прикладів їх введення в конкретні теми з української літератури.

Як свідчать сучасні дидактичні теорії, специфіка дослідницьких завдань полягає у тому, що вони спрямовані на самостійний пошук учнями нової для них інформації, творчий підхід до її використання для вирішення навчальної проблеми на основі аналізу, синтезу, спостереження, експериментування. У модельній навчальній програмі з української літератури для 5-6 класів (адаптаційний цикл) зазначено: «Розуміння образного моделювання життєвих явищ, людських характерів, суспільних стосунків сприяє глибокому осягненню учнями вершинних творів класичної, нової й новітньої української літератури, формуванню їхніх духовно-моральних цінностей, активної життєвої позиції, розвитку естетичних смаків» [4, с. 3]. Цьому сприяє система дослідницьких завдань. Дослідницькі завдання для вивчення сучасної української літератури представлені в підручнику для 5 класу [7]. Спеціальна рубрика «Читай і досліджуй» передбачає різні типи самостійної дослідницької роботи за мотивами прочитаних літературних творів.

Моделі цих завдань орієнтовані на вищі рівні таксономії навчальних цілей та результатів навчання Блума-Андерсона. Учні вчать аналізувати інформацію, отриману під час текстуальної роботи з літературним твором, оцінювати естетичну й загальнолюдську цінності, закладені в ньому та створювати власні медіапродукти на їх основі.

Переважає частина дослідницьких завдань із сучасної української літератури у підручнику [7] – за прозовими творами. Їх приклади подаємо у таблиці 1.

Таблиця 1

Назва літературного твору	Приклад завдання в підручнику	Медіапродукт
Валерій Шевчук «Чотири сестри»	Ти прочитав/прочитала казку про чотири пори року. А яка з них є твоєю улюбленою? Підготуй добірку прислів'їв, приказок, поезій про свою улюблену пору року. Добери фото або підготуй власні малюнки для візуального супроводу свого дослідження [7, с. 69].	Ілюстрована добірка прислів'їв, приказок, поезій про улюблену пору року.
Марія Морозенко «Вірність Хатіко»	Напевно, у тебе є домашні улюбленці. Або ж у твоєму дворі живуть песики й котики, які не мають своєї домівки, а їх підгодовують люди. Пропонуємо тобі створити фотоколаж «Друзі, які завжди поруч». Для цього сфотографуй тваринок, які живуть у твоєму дворі, та напиши про одну з них історію. Презентуй свою роботу однокласникам і однокласницям. Можливо, хтось із них захоче стати власником безпритульної тваринки [7, с. 168].	Фотоколаж «Друзі, які завжди поруч».
Оксана Сайко «Гаманець»	На початку оповідання авторка подає опис погожого дня. Досліди, які художні засоби вона для цього використовує. Згрупуй їх так: епітети, метафори. Доповни групи своїми варіантами художніх засобів, які можна використати для опису пізньої весни, що переходить у літо [7, с. 197].	Твір-опис
Всеволод Нестайко «Чарівні окуляри»	Обери один із епізодів повісті, що тобі найбільше сподобався, і створи на його основі комікс на 4–5 ілюстрацій. Для цього скористайся онлайн-ресурсом Write Comics [7, с. 227].	Комікс

Поступове ускладнення завдань, розвиток умінь самостійного пошуку інформації, застосування інтернет-сервісів для їх виконання, а також формування навичок глибокого й усебічного літературознавчого аналізу під час текстуальної роботи сприятимуть дослідницькій активності учнів на всіх етапах освіти.

Отже, в межах сучасної освітньої парадигми нової української школи відбувається переосмислення дослідницької діяльності здобувачів

освіти, оскільки воно втрачає свою виняткову приналежність до галузі науки, набуває властивостей одного із засобів організації пізнавальної діяльності, розвитку когнітивних здібностей особистості, розвитку творчих здібностей.

Література:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 (дата звернення : 15.07. 2022).
2. Котик Т. Дослідницький підхід як засіб оптимізації уроків літературного читання в класі-комплекті сільської школи. *Гірська школа українських Карпат*. 2017. № 16. С. 182–185.
3. Міхно О. П. Розвиток дослідницьких здібностей старшокласників на уроці української літератури. *Українська мова й література в школі*. 2008. № 5. С. 21–26.
4. Модельна навчальна програма «Українська література 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти /Автори: Яценко Т. О. та ін. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 64 с. URL : https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/21.33_Ukrains_ka_literatura_1.pdf (дата звернення : 15.07. 2022).
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. 40 с.
6. Хоменко О. В. Дослідницька діяльність на уроках української мови та літератури як засіб формування ключових компетенцій учнів. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2021. № 1 (21). С. 96–101.
7. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2022. 256 с.